

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТА ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Вдосконалення процесу задоволення прав і гарантії свобод особи є актуальним напрямком в розвитку демократії та гуманізації суспільства. Особливого значення це твердження набуває у сфері кримінального провадження щодо неповнолітніх, яке пов'язане із втручанням в їх особисте життя, обмеженням свободи та особистої недоторканності неповнолітніх, застосуванням до них заходів процесуального примусу. Проблема дотримання прав та законних інтересів неповнолітніх, які вчинили злочин, постійно знаходяться в центрі уваги міжнародної спільноти. Тому дослідження предмету доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх має вагоме суспільне значення, оскільки слугувати-ме забезпеченню прав і охороні законних інтересів цієї категорії осіб.

Важливу роль у дослідженні даного питання відіграли такі науковці: Ю. М. Белозьоров, Г. Н. Ветрова, В. К. Вуколов, О. Х. Галимов, Г. О. Ганова, Н. І. Гуковська, А. І. Долгова, М. О. Карпенко, І. М. Козьяков, М. І. Копетюк, О. О. Левендаренко, Є. Д. Лук'янчиков, К. Б. Мельникова, Г. М. Миньковський, В. А. Панкратов, В. Я. Рибальська, А. Б. Романюк, М. С. Туркот, В. Т. Очередин, Д. П. Письменний, Г. П. Саркисянц, О. Ю. Хахуцяк, Р. С. Холод, А. А. Чувилев, В. В. Шимановський та інші.

Незважаючи на те, що наукові праці та статистичні дослідження цих вчених зробили значний прорив в вирішенні прогалин в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх, низку важливих теоретичних і практичних питань, пов'язаних із доказуванням у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх та правовою природою участі в ньому прокурора, в кримінальній процесуальній науці необхідним та належним чином не досліджено.

Розгляд такої теми як доказування, розгляд суб'єктів його здійснення і застосовуваних при цьому засобів є фундаментальним аспектом сучасного кримінального процесуального права. Науковці трактують поняття доказування з різних позицій. С. М. Стахівський вказує на різноманітні бачення науковців щодо визначення поняття кримінального процесуального доказування: від видалення оцінки доказів за межі цього процесу до включення до нього криміналістичних категорій (слідчих версій) [7]. Однак більшість учених розумову діяльність щодо оцінки доказів та їх процесуальних джерел включають до процесу доказування. На думку В. Т. Нора, доказування – це діяльність органів розслідування, прокурора і суду, а також інших учасників процесу, яка здійснюється у

встановлених законом процесуальних формах і спрямована на збирання, закріплення, перевірку й оцінку фактичних даних (доказів), необхідних для встановлення істини у кримінальному провадженні [6]. М. М. Михеєнко визначає доказування як діяльність суб'єктів кримінального процесу по збиранню (формуванню), перевірці й оцінці доказів та їх процесуальних джерел, а також формулюванню на цій основі певних тез і наведенню аргументів для їх обґрунтування [5]. Кримінально-процесуальне доказування, за твердженням С. М. Стахівського, – це передбачена законом діяльність суб'єктів кримінального процесу по збиранню (формуванню), перевірці й оцінці доказів та їх процесуальних джерел, прийнятті на цій основі певних процесуальних рішень і наведенню аргументів для їх обґрунтування (мотивації) [7]. Вказаний підхід закріплено і в чинному кримінальному процесуальному законодавстві України. Так, відповідно до ч. 2 ст. 91 КПК України доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Комплекс таких обставин у кримінальній процесуальній науці вважається предметом доказування, який зазначено у ч. 1 ст. 91 КПК України. Беручи до уваги викладене, можна зробити підсумок, що доказування у кримінальному провадженні – це передбачена кримінальним процесуальним законом діяльність суб'єктів кримінального провадження зі збирання, закріплення, перевірки й оцінки доказів, необхідних для встановлення істини і вирішення завдань кримінального провадження. А предметом доказування в кримінальному провадженні являється сукупність обставин, що підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні [3]. На вирішення питань пов'язаних з даною темою спрямовано ряд міжнародних актів, зокрема, Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, які стосуються відправлення правосуддя по відношенню до неповнолітніх («Пекінські правила»). Чинне законодавство України передбачає низку особливих дій щодо притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності. Так, Кримінальний кодекс України регламентує вчинення злочину неповнолітніми як пом'якшуючу обставину (п. 3 ч. 1 ст. 66 ККУ). Адже, законотворець опирається на те, що формування неповнолітнього як особистості знаходиться на стадії розвитку.

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх регулюється, перш за все, главою 38 Кримінального процесуального кодексу України. Для кримінального провадження про злочини, вчинені неповнолітніми, законом встановлено особливий предмет доказування. На стадії досудового розслідування та при судовому розгляді кримінального провадження щодо неповнолітніх, крім обставин, зазначених у ст. 91 КПК України, необхідно враховувати обставини, передбачені ст. 485 КПК України, а саме:

- повні всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними;
- ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;
- умови життя та виховання неповнолітнього;
- наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення [2].

Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх враховує вікові, інтелектуальні, психологічні, соціальні та інші особливості цих осіб, родинні зв'язки, відношення з однолітками, відсутність у них життєвого досвіду, певне обмеження загальної громадянської дієздатності і матеріальної відповідальності та ін.

Отже, предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх – це передбачене кримінальним процесуальним законом коло обставин, які підлягають провадженню встановленню у кожному кримінальному провадженні щодо неповнолітніх з урахуванням їхніх вікових та соціально-психологічних особливостей з метою результативного виконання завдань кримінального провадження.

Крім того, беручи до уваги специфіку відповідальності суб'єктів, законом передбачені додаткові гарантії встановлення істини, забезпечення прав та охорони законних інтересів неповнолітніх.

Такими гарантіями являються наступні:

- по-перше, в провадженні щодо неповнолітніх обов'язковою є участь батьків або інших законних представників неповнолітнього в кримінальному провадженні за участю неповнолітнього підозрюваного або обвинуваченого (ст. 488 КПК України), а також представник служби кримінальної поліції у справах дітей.
- по-друге, до неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених, крім запобіжних заходів, зазначених у ст. 176 КПК України, може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі передання їх під нагляд адміністрації цієї установи (ст. 493 КПК України). До того ж, ст. 492 КПК України передбачає механізм застосування таких запобіжних заходів, як затримання та тримання під вартою.

Таким чином, при аналізі даної теми, доказування у кримінальному провадженні щодо дітей має істотне значення для встановлення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування всіх обставин, які підлягають встановленню у кримінальному провадженні даної категорії осіб, дивля-

чись на те, що такі обставини мають особливості, визначені кримінальним процесуальним законом. Саме надання прокурором під час підтримання державного обвинувачення в суді достатніх та об'єктивних доказів, які підтверджують зазначені вище обставини, сприяє ухваленню судом законного і справедливого рішення, що, в свою чергу, допоможе результативному виконанню завдань кримінального провадження [4].

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25. – Ст. 66
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 1 січ. 2013 р.: відповідає офіц. тексту. – Х.: Право, 2013. – 344 с.
3. Козаченко О. В. Кримінальний процес: конспект лекцій / О. В. Козаченко. – Миколаїв: Іліон, 2016. – 320 с.
4. Кокошко М. Предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх // Науковий часопис Національної академії прокуратури 2016, № 2. – С. 10–18
5. Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / М. М. Михеенко. – К., 1984. – 134 с.
6. Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів / В. Т. Нор. – Львів, 1978. – 112 с
7. Стахівський С. М. Кримінально-процесуальні засоби доказування: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.09 / Стахівський Сергій Миколайович. – К., 2005.

УДК 343.132:343.163

ЗАГЛЯДА Вікторія

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ

Конституція України, закріпила положення, яка зобов'язує прокурора брати участь у підтриманні публічного обвинувачення в суді, здійснювати організацію і процесуальне керівництво (нагляд) за досудовим розслідуванням, вирішувати відповідно до закону інші питання під час кримінального провадження, зокрема такі як нагляд за проведенням гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, представництво інтересів держави в суді, у випадках передбачених законом, тощо.

Дослідженням зазначеної проблематики займалися такі представники кримінально-процесуальної науки, як: Ю. П. Аленін, К. В. Антонов, О. М. Бандурка, І. В. Главюк та інші, проте на сьогодні деякі питання залишилися не вирішеними.

Прокурор є одним з учасників, що належить до сторони обвинувачення, який виконує функцію нагляду за додержанням законів під час